

Doslov a překladatelské poznámky

Text českého znění liturgie je převzatý z „Lidového sborníku modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve“ a „Služebníku“ od presbytera Čestmíra Kráčmara. Revidováno dle církevně slovanského Služebníku; doplněno (místy s přihlédnutím i k řeckému „Ieratikonu“ – zvláště v proskomidii). Zde použité církevně-slovanské znění vychází ze současného ruského Služebníku, avšak upraveno je místy dle našeho prešovského vydání (1950, text adaptován pro místní situaci) a srbského vydání (1962). Nepatrně je v některých ohledech editováno pro použití v rámci tohoto vydání a dle místních zvyklostí. Přihlédnuto bylo v jednotlivostech i k řeckému textu.

Úmyslem při této práci bylo navázat na liturgické dílo doby sv. vladyky mučedníka Gorazda, který vnímal tehdejší liturgické texty jako misijní provizorium zacílené dle církevních potřeb tehdejší doby. Při úpravách byla snaha neodtrhnout se od jazykového stylu gorazdovských liturgických textů, ale plynule na něj navázat. Současně však rozšířit liturgické znění do jeho plného rozsahu a zároveň opravovat některé překladové nepřesnosti, upravovat významové odchylky a místy i poněkud jazykově modernizovat text. Nebylo možno se vyhnout změně některých termínů, kde to vyžaduje prohloubení přiléhavosti překladu či jeho zpřesnění. Považovat znění liturgie, jak je zachyceno v Lidovém sborníku, za nedotknutelné, by odporovalo intencím samotného sv. Gorazda. Do zde předložené práce se promítalo přesvědčení o smysluplnosti (z hlediska pastýřského i misijního) liturgického používání mírně archaické polohy jazyka jako duchovně prospěšné a přirozené v náboženské sféře. Překladatelská práce se nesla v duchu přesvědčení o nutnosti vytvářet a udržovat osobité české pravoslavné pojmosloví.

Používání pojmu „*blahodat*“, který je součástí dějinného utváření místního slovanského jazyka a byl znovu uveden do českého pravoslavného prostředí jediným českým *pravoslavným* překladem Nového zákona na přelomu 19. a 20. století, lze považovat za důležitou součást vytváření českého pravoslavného lexika.

Poznámka ke slovu „blahodat“

Termín „**blahodat**“ je naším místním původním staroslověnským slovem pro nestvořené posvěcující Boží energie, Boží posvěcující dar (řecké *cháris*). Slovní termín s tímto obsahem se z českého lexika vytratil v průběhu těch staletí, kdy pravoslavná církev nemohla na našem území svobodně působit; spolu s tímto slovem u nás zmizelo povědomí o *nestvořených Božích energiích* (nepravoslavné církve totiž nevěří v nestvořené energie). Tento důležitý

termín do českého pravoslavného pojmosloví vracíme zpět. Výraz „milost“, který (po potlačení Pravoslaví u nás) zahrnul do svého obsahu i překlad řeckého slova *cháris* (tj. „blahodat“), má v jádru jiný obsah i význam a není příliš vhodným překladem řeckého *cháris*; nejenže odvádí výklad k jinému významu, ale nepostihuje, že se jedná o obdarování, o duchovní energie – posvěcující působení. Pravoslavné učení o nestvořené blahodati je jedním z pilířů pravoslavné věrouky; zkušenost pravoslavných křesťanů s posvěcujícím působením blahodati je neodmyslitelnou součástí dvoutisícileté duchovní praxe církve. Proto je nadměru žádoucí, aby náš církevní jazyk měl opět pojem vyhrazený pro tyto Boží energie stejně, jako ho má řečtina a podle ní staroslověnština. Vrátit slovo „blahodat“ do jazyka Čechů považovali za nutné už překladatelé Nového Zákona pracující pro duchovní potřeby Volyňských Čechů a potažmo všech pravoslavných Čechů a Moravanů (*Nový Zákon ve dvou dílech, vydáno v Petrohradě, 1892 a 1897; pro současné pravoslavné Čechy a Moravany reprintem znovu vytištěno v r. 1994 v Řecku; sv. vladyka Gorazd ve svém katechismu prohlašuje toto vydání evangelia za oficiální bohoslužebné evangelium České pravoslavné církve, když je uvádí v článku 987. mezi bohoslužebnými knihami jako naprestolní evangelium*). Termín „blahodat“ pro českojazyčné prostředí uznával i sv. biskup mučedník Gorazd a výslovně jej zmiňuje v 322. článku Pravoslavného katechismu. Slovo „milost“ nezavrhuje, leč používáme je při překladu v běžném významu toho slova v českém jazyce, tj. k vyjádření smilování, skutku milosrdenství, udělení milosti, aktu odpuštění či prominutí apod. (Především pro překlad csl. pojmu *милосръ*. Pojmy: *ελεος*, *ελεησινη* překládáme jako „milosrdenství“ či výjimečně: „dobrotivost“.) (Viz též odkaz na str. 209.)

Další pojmy

ελεος — pro případ použití v počátečním ohlasu bohoslužeb byl ponechán krásný a již zažitý překlad „Blahosloven“ (avšak s písmenem „o“ po druhém „l“, aby se odlišil tento pojem pro požehnání od pojmu „blahoslavený“ – *ελεησινη*, což se někdy překládá – a ne zcela výstižně – také jako „blažený“, ale jindy např. v kázání na hoře jako „blahoslavený“ s písmenem „a“). V ostatních případech srozumitelněji překládáno běžným způsobem jako „požehnaný“.

ελεησινη. Pro překlad tohoto termínu navrhujeme zvážit ústup od používání adjektiva „dobrotivý“. Někdy překládáme současně a přesně jako „dobrý“, a tam, kde by to snad mohlo znít jako stupňování jakosti, bylo ponecháno znění dle Služebníku prot. Č. Kráčmara – „blahý“ (archaické, ale snadno pochopitelné; srozumitelné pro všechny Slovany). Používá to v ohlasech i vl. Gorazd (viz Lidový sborník modliteb... str. 181/166, 199/182).

Зарчлнн — místo již snad příliš archaického „přispěj“ bylo zvoleno přiléhavější, přesnější a současné: „zastaň se“ (zároveň je to zvukem podobnější církevně-slovanské předloze, což je důležité pro návštěvníky našich bohoslužeb z Východu).

ГКОРБХ — soužení (dřívější „tíseň“ už není pocítováno jako adekvátní překlad).

ΠεΔρώτα — přeloženo přiléhavě a významově přesně jako „slitovnost“ (toto slovo sice není zcela všední, leč je používáno jak v klasické literatuře, viz např. překlady Shakespeara, tak v současných textech západních církví – protestantských i římsko-katolických).

ГТΑΗΕΜΧ ΔΟΡΦΚ — podle výkladů (Nikolaos Kabasilas či archim. Emiliános ze Simonos Petras) znamená: držet se pevně víry; čili: „nekolísejme ve víře“ (proto následuje po Symbolu). Dávání jsou za příklad andělé, kteří se nenechali svést a nepadli (zvolání: „ГТΑΗΕΜΧ ΔΟΡΦΚ!“ vkládá církevní tradice do úst archandělu Michaelovi). Odtud náš nový překlad: „stůjme pevně“.

ΔερζноКённѣ — smělost. Tento pojem je provázán ze svatootcovskou spiritualitou a minejními liturgickými texty, kde se často hovoří o smělosti svatých před Bohem (což jim umožňuje přimlouvát se za nás). Z toho důvodu jsme začali s postupným opouštěním sice pěkného, leč významově mírně odchylného překladu: „důvěra“ (vyjma již vžitého ohlasu před Otčenášem).

Нокαго законѣ. Překlad „(krev) Nového zákona“ by asi měl být příště nahrazen jazykově i biblicky přesnějším „Nové smlouvy“ (jak je to již v Bibli kracké a stejně tak i v moderních biblických překladech).

Чертннн — z praktické zkušenosti vyplynulo, že je vhodné překládat tento široce užívaný termín (vyjadřující úctu, uctívání, vzácnost, vzdávání cti) podle kontextu. Používali jsme při překladu následující konvenci — v souvislosti s křížem Páně: *uctíváný*; ve vztahu k Tělu a Krvi Páně: *drahocenný* (převzato z gorazdovských překladů); ve vztahu k přinášeným (ještě neproměněným) darům pro eucharistii: *důstojný*; v souvislosti s anděly: *úctyhodný, ctěný*; jako titul Jana Křtitele a kněžstva: *důstojný* (dle gorazdovských překladů); ve vztahu k žijícímu člověku a k jeho životu: *počestný*. Někdy překládáme dle kontextu i jako „vzácný“. Vyhnuli jsme se v těchto případech slovům „ctihodný“ (vyhrazeno pro překlad titulu svatých mnichů *πρεποδόκннн*) a „šlechetný“ (vhodné pro překlad *ελγοСεβρζннн*).

Jiné úpravy textu

K českému znění proskomidie. Překlad je místy upřesněn. Vzpomínání řádů svatých rozšířeno dle řeckého vzoru (církevně-slovanská verze neob-

sahuje sedmdesátero apoštolů a apoštolům rovné, opomíjí vzpomínání světitelů mučedníků); zařazeni jsou místní svatí (i nově uctívání). V obsáhlejší proskomidii (str. 164) viz ještě další jména ruských a řeckých svatých.

Opuštěn byl kdysi jistě zajímavý jazykový hybrid: „...svatý Nesmrtelný, pomiluj nás.“ Nahrazeno prostým přímým českým překladem „...svatý Nesmrtelný, smiluj se nad námi.“ Při zpěvu to nečiní žádné problémy.

Světitel — čeština doposavad nemá vlastní tradiční pojem, který by se významově dobře kryl s csl. slovem *εΚΛΗΤΗΓΕΛΛ*. Obyčejně se překládá jako biskup, což je však nikoliv podružná nepřesnost. Podle způsobu používání tohoto slova (např. v současných ruských kalendářích) i podle „Nástolní knihy“ (Bulgakov, 1913), je to buď biskup nebo kněz (používá ve stejné míře pro obě duchovenské hodnosti). Je to ten, kdo má kněžské duchovenské svěcení, kdo může vykonávat např. eucharistii, resp. vést bohoslužebné shromáždění. Překládáme-li tento termín jen jako biskup (např. při proskomidii), je tím opominuto vzpomínání všech svatých kněží (není pak v proskomidii pamatováno např. na sv. Jana Kronštadtského, nebo našeho vyznavače Alexije Karpatského). Proto považujeme takový zúžený překlad (pouze: biskup) za problematický. V českém lexiku však pro překlad *εΚΛΗΤΗΓΕΛΛ* není adekvátní slovo. Proto jsme šli cestou výpůjčky ze staroslověnštiny, což považujeme za nejpřirozenější cestu, a překládáme počestně jako „světitel“. Čas ukáže, jestli pravoslavná čeština přijme pojem „světitel“ (zkratka „svt.“) pro souhrnné označování biskupů a kněží.

V liturgické řeči je pro biskupy upřednostněn termín „episkop“ (už proto, že lze od tohoto slova vytvářet občas používaný souhrnný termín „episkopát“). Tento pojem používal v některých případech v rámci svého titulu i svt. mč. Gorazd (zjevno z dobových dokumentů). Pro vyšší archijerejskou hodnost bychom v takovém případě mohli používat označení „archiepiskop“ (a tím se lze v liturgii vyhnout poněkud zprofanované latinské předponě „arci-“ např. ve slově arcibiskup) případně archidiákon (místo arcijáhen).

Místo dnes už všeobecně ustupujícího pojmu „jáhen“ (který je spojen spíše s římsko-katolickou církví, a dnes je i tam pozvolna opouštěn) je v souladu s českým pravoslavným biblickým překladem (Petrohrad, 1897) užíváno obecně srozumitelné a do všech jazyků vstřebané „diákon“ (1. Tim 3,8 a 12; Filip 1,1). Sv. vladyka Gorazd v katechismu používá oba pojmy; termín „diákon“ v čl. 371 / 3 dokonce spíše upřednostňuje. (Do českého pravoslavného pojmosloví bylo toto slovo už beztak uvedeno ve složenině *jerodiákon*, což je výpůjčka z církevní slovanštiny, kterou nelze přeložit do češtiny jedním slovem tak, aby to bylo pro liturgickou i běžnou mluvu použitelné).

Opraven byl překlad modlitby Cherubínské písně, který trpěl celou řadou nepřesností.

„Rozpomeň se na...“ je synonymicky střídáno s „pamatuj na...“ (druhé se zdá být srozumitelnější a lépe vyslovovatelné; u dnešních lidí používání termínu „rozpomeň se“ někdy evokuje myšlenku, že Bůh na nás zapomněl). Při modlitbě za biskupy (po epiklesi) se místo formulace „nejprve rozpomeň se“ zdá být adekvátnější „především pamatuj“ (nejedná se zde o to, na koho se má Pán rozpomenout dříve a na koho později, ale o důležitost církevního postavení biskupů, pro které žádá církev nejvíce Boží pomoci).

Střídáno je také používání Božího jména „Hospodin“ a „Pán“. Archaicky znějící slovo „Hospodin“ je natolik spojeno s českou náboženskou historií, že se ho zřejmě nelze úplně vzdát; navíc zní krásně a velebně; v neposlední řadě je srozumitelné východním návštěvníkům českých bohoslužeb (např. ve výzvě: „K Hospodinu modleme se“). Na druhé straně ignorovat současným lidem přirozené nazývání Boha *Pánem*, zřejmě taktéž není přijatelné; bylo by dnes pocíťováno jako nedostatek, kdyby při bohoslužbě nezaznělo vzývání Boha jako *Pána* (zvláště, když je součástí českého znění Ježíšovy modlitby). I sv. vladyka Gorazd se tomu nevyhnul a přeložil odpověď věřících v prosebné ektenii: „Dejž, ó Pane.“ V překladu se tedy vyskytují obě varianty (slovo *Pán* se přednostně používá pro druhou Osobu Božské Trojice, Božího Syna, Spasitele).

Aplikace zvrtných přivlastňovacích zájmen („tvého“ – „svého“ apod.) je převzata ze znění Gorazdova sborníku (příp. Služebníku prot. Čestmíra Kráčmara). Stejně tak byla dle vzoru Gorazdova sborníku a dalších tradičních českých liturgických knih ponechána při oslovování Boha zájmena: „tobě, ti, tvůj“ apod., s malým počátečním písmenem (psaní velkého T na začátku slova je podle pravopisného úzu vyhrazeno pro dopisy).

Tam, kde se vžilo, ponecháváme archaické „-ž“ na konci slova (dejž, kterýž apod.) Ve slovu „spasíž“ je to výhodné pro výslovnost. Mnoha pravoslavným tento archaizující styl liturgického jazyka vyhovuje; komu by se archaizující relikty nelíbily, prostě tuto koncovku nevysloví (podobně též „-ti“ v infinitivech). Zachovali jsme i obvyklé „věkův“ nebo knižní „jest“ (moderní slovesný tvar „je“ – ač spisovný – působí v liturgickém textu poněkud hovorově). Některé další archaismy však už byly nahrazeny modernějšími obraty.

V ektenii jsme vyměnili „pobožnost“ za „zbožnost“, „tíseň“ za „soužení“, „zbavení“ za „vysvobození“, „přispěj“ za „zastaň se“. Některé další možné úpravy jsme přenechali dalším generacím (např. místo „zajaté“ by asi spíše mělo být „uvězněné“ atd.) Místo „krev Nového zákona“ by mohlo být „krev

Nové smlouvy“. Místo „plnost Ducha Svatého“ by možná mohla být zajímavá varianta uvedená v některých vydáních, kterou bychom mohli přeložit: „Plnost kalicha, plnost víry, plnost Ducha Svatého“ (viz některé řecké Služebníky či rumunský překlad do angličtiny na biserica.org). — Epiklesi jsme v případě Zlatoustovy liturgie ponechali s novodobým (dnes však již obvyklým) rozšířením vsuvkou třikrát opakovaného troparu třetí hodinky prokládaného verši 50. žalmu. Vytváří se tím v epiklesi triadologický důraz, který v liturgii sv. Jana Zlatoustého ničemu nevádí (narozdíl od liturgie sv. Basila Velikého, kde tato vsuvka poškozujíc znění epiklese).

České znění niceocařhradského symbolu pravoslavné víry. Zde použitý český překlad vznikl v průběhu devadesátých let jako kolektivní dílo zdejších duchovních a teologů, a byl následně požehnán k používání a publikování Jeho Blaženstvím arcibiskopem Dorotejem, tehdejší metropolitou českých zemí a Slovenska (přípisem ze dne 21. 5. 1998).

Revidovány byly všechny **citace žalmů** – a to podle slovanského znění Septuaginty (LXX). A to i za cenu, že se mění ty věty liturgie, na něž jsme již zvyklí. „Překlad sedmdesáti“ (LXX) je v pravoslavné církvi jediným kanonickým zněním žalmů už proto, že je autorizován prvotní církví. Je to skutečnost o to významnější, že všechny tradiční české překlady žalmů vycházely z jiných předloh, a proto se jejich znění místy liší od LXX (a to občas významně). To je důvod, proč používání takových překladů, které nevycházejí z LXX, může být v pravoslavné bohoslužbě vždy jen dočasné – nouzové pro dobu, kdy není pravoslavné znění k dispozici.

Jména biblických postav jsou ponechána v tradičním slovanském znění. Jejich úprava podle židovské konvence v ekumenickém překladu Bible nepřinesla zřejmě nic, než zmatek (Melchisecha změnili překladatelé na Malkisedeka, Elisea či Eliseje na Elíšu, Jesse na Jišaje apod.) Zdá se, že novodobé biblické překlady (např. „Bible 21“) už z této cesty částečně ustupují.

Liturgické vzpomínání episkopů

V církevně-slovanském znění bylo zachováno ustálené ruské znění s bohatými čestnými tituly episkopátu. V českém překladu ponecháno prosté titulování (metropolita, vладыka) dle české gorazdovské tradice. Do českého náboženského prostředí se hodí v tomto ohledu nejvyšší střízlivost. Kněz ovšem na místech liturgie, kde je předepsáno jmenovat biskupa, zachovává při jeho titulování přání svého nadřízeného. (Podotkněme však, že obvyklý český překlad „(Vysoko-) přeosvícenost“ není zcela správný; nejedná se tu přece o osvícení, nýbrž o posvěcení; *преосвященникъ* je tedy titul označující *nejvyšší posvěcení*, proto náleží nositeli biskupského svěcení.)

Vzpomínání osob „v moc postavených“

Podle dostupných informací není v pravoslavných církvích ve světě v našich dobách přijato vzpomínat při bohoslužbách hlasitě jména světských státních představitelů. Dokonce ani v pravoslavných zemích, kde jsou vrcholnými zástupci státu osoby, které jsou pravoslavnými křesťany, nebývají jejich jména většinou vzpomínána při hlasitých modlitbách na liturgii. V současnosti se lze při obvyklých bohoslužbách v pravoslavné církvi po světě setkat spíše s praxí pouhého obecného vzpomínání světské vlády. Tomu je připodobněna i praxe, kterou zachycuje tento překlad liturgie.

O jedné drobnosti v postupu svatého přijímání duchovenstva.

V pravoslavném světě se vyskytují různé praxe v používání věty: „Hle, (znovu) přistupuji k nesmrtelnému Králi a Bohu našemu.“ — V církevně-slovanských Služebnicích se vyskytuje jen jednou, před diákonským přijímáním z kalicha. (Stejná praxe je i v anglickém překladu rumunského Služebníku.) — V řeckém Služebníku se vyskytuje dvakrát – říká ji kněz před přijímáním Těla Kristova, a pak diákon před přijímáním Těla Kristova (před přijímáním Krve Kristovy se nepraví); ve svatohorském řeckém Služebníku vyskytuje se třikrát – navíc ještě před přijímáním diákona z kalicha. — Překlad Ruské zahraniční církve v Americe používá tuto větu třikrát: diákon i kněz před přijímáním Těla Kristova a diákon pak ještě i před přijímáním z kalicha. Nikde jsem však nenašel, že se tato věta říkala čtyřikrát (tj. i před přijímáním kněze z kalicha).

Pro úplnost – níže je stručný postup přijímání kněze a diákona v řecké liturgii. V řeckém Služebníku (Ieratikonu) následuje společná modlitba sloužících „Věřím, Pane, a vyznávám...“ ihned po vlévání horké vody do kalicha. Postup přijímání je pak ve zkratce tento:

Kněz: Odpusťte (bratři, spolusloužící apod.) mně hříšnému.

Kněz praví diákonu: Nechť pamatuje na diákonství tvé Hospodin Bůh v království svém, nyní i vždycky...

Bože, očistiž mně hříšného a smiluj se nade mnou. (3×)

Vezme s bázní částici »CHS«: Hle, přistupuji ke Kristu, nesmrtelnému Králi a Bohu našemu. Drahocenné a přesvaté Tělo Pána a Boha i Spasitele našeho Ježíše Krista podává se mně, knězi...

Po požítí Těla Kristova a pečlivém a opatrném očištění ruky: Amen.

Pak dí: Diákone, přistup!

Diákon: Hle, přistupuji ke Kristu, nesmrtelnému Králi a Bohu našemu. Podej mi, vладыko, drahocenné a svaté Tělo Pána a Boha i Spasitele našeho Ježíše Krista.

Kněz: Diákonu (jméno) podává se drahocenné a svaté a přečisté Tělo...

Pak diákon přijímá Tělo Kristovo.

Kněz bere kalich: Drahocenná a svatá (a životodárná*) Krev Pána a Boha i Spasitele našeho Ježíše Krista podává se mně, opět (přistupujícímu) služebníkovi Božímu, knězi... *Po přijímání:* Hle, dotekl se úst mých, snímá... Diákone, přistup!

Diákon: (Hle, přistupuji k nesmrtelnému Králi a Bohu našemu.*) Podej mi, vладыko, drahocennou a svatou Krev...

Kněz: Drahocenná a svatá Krev Pána a Boha i Spasitele našeho Ježíše Krista podává se (opět*) (přistupujícímu) služebníkovi Božímu, diákonu...

Kněz říká diákonu po přijímání z kalicha: Hle, dotekl se úst tvých, snímá... (* = uvedeno jen ve svatohorské Ieratikonu)

Závěrem k českému překladu. Žádný překlad není dokonalý, a samozřejmě ani tento. Řada nedostatků mohla uniknout pozornosti překladatelů. Mnoho jednotlivostí i věc celkového stylu je zase věcí názoru, vytčeného cíle a stanovené koncepce (viz v předmluvě). Snažili jsme se o přesnost, výstižnost, návaznost na místní tradici i o poeticko-melodický, „velebný a nesvětský“ jazykový styl, který je od liturgického projevu obecně očekáván. — Mějme na paměti, že žádný pravoslavný bohoslužebný a modlitební text není izolovaným fragmentem, ale je živou součástí celé pravoslavné duchovnosti; je provázán s jinými modlitebními texty, jeho části jsou citovány v dílech svatých Otců. Proto má být překlad nejen co nejvýstižnější, co se obsahu a myšlenky týče, ale měl by být dle možnosti i jazykově přiléhavý a svým slovníkem navazovat na širší liturgickou a svatoocovskou tradici. — Žádoucí je pokud možno pevně stanovená konvence pro převod každého staroslověnského (resp. řeckého) pojmu do českého liturgického jazyka (jistý druh konkordantnosti) tak, aby se (v možné míře) nekumulovalo mnoho původních termínů v jednom českém slovu nebo se výchozí pojmy nepřeváděly do takových českých slov, která jsou v živé české náboženské kultuře již zařazena do jiného kontextu, vnímána okolní společností v nepravoslavných a nežádoucích souvislostech, resp. jsou už naplněna odchýlným významem. Překladatelská konvence by umožnila poučenému českému čtenáři nad každým slovem českého překladu rozpoznat, jaké staroslověnské (resp. řecké) slovo bylo použito v předloze.

Neměnili jsme všechna místa starého gorazdovského překladu, jejichž úprava se nabízela. Nepřáli jsme si totiž, aby se předkládaný text příliš odpoutal od zažitého starého znění české liturgie. Pro sloužící duchovenstvo i pro naslouchající věřící by to byl zřejmě příliš veliký skok a to není v liturgickém vývoji žádoucí. Proto jsme se rozhodli ponechat korekci některých obrátů a modernizaci jistých formulací na příští generaci českých liturgis-

tů. I tak přináší nový text dost úprav, oprav i doplňků v porovnání s „Gorazdovým sborníkem“. Jsme si jisti, že i při zachování mírně archaického znění (jak je to obecně u posvátných textů tradičních náboženství obvyklé) je náš překlad na všech místech dokonale srozumitelný běžně vzdělanému současníkovi, poučenému v oblasti pravoslavné terminologie.

Církevně-slovanský text byl při editování porovnáván z několika církevně-slovanských Služebníků vytištěných v různých zemích a v různých dobách; hlavní prameny: nový ruský výtisk z Moskvy; slovenská edice místní pravoslavné církve z padesátých let (odtud převzaty některé adaptace textu pro místní církevní poměry); starší srbský výtisk; ruské znění z carské doby (viz přehled pramenů na konci). Na místech textu, kde se znění lišila (ať už obsahem či pravopisem), byla převzata varianta, na které se shodla alespoň dvě z výše uvedených vydání, nebo ta, která nejlépe korespondovala s českými poměry. Další korektura byla pak provedena dle současného znění liturgie v Rusku – čerpaného z oficiálního serveru Moskevského patriarchátu. Přihlédnuto bylo i k současným překladům do ruštiny. Pravopisně byl text v několika drobnostech upraven s ohledem na místní specifika (některé zkratky byly rozepsány do plného znění, psaní alespoň některých velkých písmen upraveno dle současné ruské i české konvence – a to v těch případech, kde se obě shodují; podobnou ale ještě rozsáhlejší úpravu psaní velkých písmen církevně-slovanského textu má Nový zákon vydaný jako bilingue – v církevně-slovanském znění s českým překladem (*Nový Zákon ve dvou dílech, Petrohrad, 1892 a 1897*).

V září 2012 bylo tomuto liturgickému překladu uděleno archijerejské požehnání k vydání. Posléze byl ještě připojen text večerní bohoslužby a kalendárium. Kniha byla vypravena do tisku v r. 2013

Účast řady teologů a jazykových poradců na přípravě textu skýtá naději, že si toto liturgické vydání najde své místo mezi českými překlady posvátných pravoslavných textů.

Redaktor

Použitá literatura:

Lidový sborník modliteb a bohoslužebných zpěvů pravoslavné církve (tzv. „Gorazdův sborník“) (*připravil svatý vladyka mučedník Gorazd Pražský a Moravskoslezský; 1. vydání – Praha, 1933; 2. upravené vydání – Praha, 1951*)

Božská liturgie sv. Jana Zlatoústého (*vydal presbyter Čestmír Kráčmar – Praha, 1927*)

Božská liturgie našeho svatého otce Jana Zlatoústého (*pracovní verze nového českého překladu; Litoměřice; 2006*)

Služebník, tisnenie sedmoje (*upravený reprint – Praha, V jámě 6, 1950; další reprint – Církevní nakladatelství, Bratislava, 1980*)

Služebník (*upravený reprint synodálního vydání – Moskva, 1997 a opr. vyd. 2003*)

Služebník (*upravený reprint starší knihy; vydání svatého archijerejského synodu Srbské pravoslavné církve – Bělehrad, 1962*)

Ieratikon (*vydání Ieras Monis Simonos Petras, Agion Oros, 2004*)

Překlad „Nového zákona Pána našeho Ježíše Krista“ (*bilingue, církevně-slovanský a český text; vydáno ve dvou dílech – Petrohrad, 1892—97*)

Dále bylo přihlíženo k liturgickým překladům do ruštiny a angličtiny dostupných na internetu.

V PDF je tato knížka ke stažení na internetové adrese:

pravoslavi.cz/liturgie

O pojmu blahodať viz: orthodoxia.cz/blahodat.htm

S vděčností a nehynoucí úctou připisuji zvláštní poděkování
prot. Miroslavovi a Darji Mužíkovým.

Nechť je toto vydání liturgie navždy

spojeno s jejich světlou

památkou.

Jan Baudiš